

Ville Vanninen

GRIDLOVER

Vertikaalinen rytmi ja modulaarinen skaala web-typografiassa

GRIDLOVER

Vertikaalinen rytmi ja modulaarinen skaala web-typografiassa

Ville Vanninen
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Kuvallinen viestintä
Oulun ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestintä, kuvallinen viestintä

Tekijä: Ville Vanninen

Opinnäytetyön nimi: Gridlover: Vertikaalinen rytmi ja modulaarinen skaala web-typografiassa

Työn ohjaaja: Tuukka Uusitalo

Työn valmistumiskuukausi ja -vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 43

Tutkielmani käsittelee web-typografian järjestelmällistä rakentamista ja tarkastelee siitä erityisesti pystysuuntaisten mittojen valitsemista ja laskemista. Opinnäytetyön tuotannollinen osio oli toteuttamani typografiasovellus - Gridlover. Sovellus tuottaa järjestelmällistä typografiaa, mutta sen toimintatapaa ei ole dokumentoitu missään, joten näin opinnäytetyön oivana tilaisuutena käydä läpi miten ja miksi Gridlover toimii.

Tutkielman tavoitteena on käydä läpi periaatteet joiden mukaan voi muodostaa vertikaalisen rytmin ja modulaarisen skaalan, sekä näyttää käytännössä miten ne lasketaan. Eli miten muodostaa kokonainen typografinen järjestelmä mainituilla periaatteilla.

Käyn läpi typografien periaatteita, selainteknologiaa ja Gridloverin toimintaa web-alan artikkelien, spesifikaatioiden, sekä omien web-design kokemusteni pohjalta. Tutkielma on siis case-tutkimus Gridlover sovelluksesta.

Sovellan itse tutkielmaani Gridloverin jatkokehitykseen. Kaikkia selvitettyjä periaatteita ei ole toteutettu sovelluksessa yhtä perusteellisesti kuin tutkielmassa ilmaistaan. Tutkielmaa voi siis soveltaa web-typografian syvempään ymmärtämiseen, tai jopa oman typografiasovelluksen kehittämiseen.

Asiasanat:

Typografia, web design, css, www-sivut

Abstract

Oulu University of Applied Sciences
Communications, Visual Communications

Author: Ville Vanninen

Title of thesis: Gridlover: Vertical rhythm and modular scale in web typography

Supervisor: Tuukka Uusitalo

Term and year when thesis was submitted: Spring 2014

Number of pages: 43

My thesis examines building a typographic system for use in web projects, especially how to choose and calculate vertical measurements. The production related to my thesis was a typographic web application I made - Gridlover. The application produces systematic typography, but the way it works is not documented anywhere, so I saw my thesis as an ample opportunity to go through how and why Gridlover works.

The purpose of this study is to go through the principles of forming vertical rhythm and modular scale, and show how to calculate them in practice. That is, how to form a complete typographic system with the aforementioned principles.

I will go through typographic principles, browser technology and the way Gridlover works, by referencing articles, specifications and my own experiences as a web designer. The study is a case study on Gridlover.

I will apply my findings in further developing Gridlover. Some of the principles in the study are not implemented in the application as thoroughly as they are explained. The study can be used for deeper understanding of web typography, or even as base knowledge for developing a new typographic application.

Keywords:

Typography, web design, css, web-sites

Sisällys

1 Johdanto	6
2 Typografia	9
2.1 Design järjestelmä	10
2.2 Modulaarinen skaala	12
2.3 Kirjasintyytit	13
2.4 Vertikaalinen rytmi	13
3 Teknologia	16
3.1 HTML	17
3.2 Markdown	17
3.3 CSS (Cascading Style Sheets)	19
3.4 Mittayksiköt	21
4 Käyttöliittymä	24
5 Laskenta	28
5.1 Skaala	29
5.2 Rytmi	30
5.3 Marginaalit	32
6 Ongelmia ja ratkaisuja	34
6.1 Luhistuvat marginaalit	35
6.2 Jalkalinjan tasaus rytmiin	35
6.3 Rivikorkeuteen vaikuttavat elementit	36
7 Pohdinta	39
8 Sanasto	40
Lähteet	43

1 Johdanto

“Perfect typography is certainly the most elusive of all arts. Sculpture in stone alone comes near it in obstinacy.” (Thompson, 1969)

Jan Tschichold toteaa kirjassa *Homage to the Book* typografian olevan varmuudella vaikein taiteen laji, vain kiven veistäminen on lähellä sen itsepintaisuutta. Juuri tästä syystä täydellisen typografisen järjestelmän kehittäminen on kiehtonut minua niin pitkään kuin olen tiennyt mitä typografisen järjestelmä tarkoittaa. Tiedän että täydellisyyttä ei voi etenkään tällä taiteen alalla saavuttaa, mutta sitä kohti voi kuitenkin pyrkiä.

Lähdin opinnäytetyönäni toteuttamaan web-sovellusta joka tuottaa kolmea muuttujaa muuttamalla automaattista, säännönmukaista typografisesti järjestelmällistä CSS-koodia, jota voi muokata ja soveltaa oman typografisen järjestelmänsä rakentamiseen web-sivustoja suunnitellessa.

Gridlover tuottaa valmista CSS-koodia joka mahdollistaa pikselintarkan typografian web-selaimissa käyttäen modulaarista skaalaa ja vertikaalista rytmiä. Näitä on mahdollista laskea myös käsin, mutta se on erittäin työlästä ja jää helposti projekteissa budjetin jalkoihin, kun on keskityttävä suuremmalla prioriteetilla oleviin projektin osa-alueisiin. Gridloverin olemassaolon tarkoitus on mahdollistaa typografisen järjestelmän suora muokkaus siten, että lopullinen koodi ja sen tuottama visuaalinen lopputulos on nähtävissä välittömästi lähtöasetelmia muutettaessa.

Projekti lähti liikkeelle kun ystäväni Tuomas Jomppanen ehdotti ideaa vertikaalista rytmiä ja modulaarista skaalaa visualisoivasta sovelluksesta. Hän teki idean pohjalta ensimmäisen prototyypin. Innostuin heti työkalusta joka voisi nopeuttaa tarkan typografian luomista uusiin web-projekteihin. Näin että työkalusta olisi hyötyä sekä itselle työnteossa sekä muille typografiaa tuottaville web-designereille. Ensimmäisen version matematiikka oli hyvin naiivia typografian suhteen: fonttikoot laskettiin vain lineaarisella skaalalla, eli määrittämällä numero, joka lisätään kunkin otsikkotasoon fonttikokoon kun mennään otsikkotasossa suuremmaksi. Kun aloin miettimään matematiikkaa tarkemmin, oivalsin kuinka syvää ymmärrystä selainten toiminnasta ja

typografiasta sovelluksen tekeminen vaatisi. Pian ensimmäisen prototyypin valmistuttua toteutin itse alusta asti uuden version Gridloverista ja otin kehityksen omalle vastuulleni.

Gridlover on toteutettu yleisillä web-tekniikoilla: HTML, CSS ja Javascript. Pääasiallinen kehitystyökalu on ollut tekstieditori koodin tuottamiseen ja Photoshop käyttöliittymäsuunnitteluun. Tässä tutkielmassa käyn läpi tämän hetkisten web-selainten ongelmia tarkan typografian tekemisessä ja sitä miten ja mitä ongelmia Gridlover kehitettiin ratkaisemaan.

Tutkimusmenetelmänä on tapaustutkimus, jonka kohteena on tuottamani typografiasovellus - Gridlover. Tutkimuksen teorialähteet ovat pääasiassa artikkeleita pitkään web-alaan vaikuttaneilta henkilöiltä. Lyhyet blogiartikkelit voivat vaikuttaa ensiajatuksena kevyeltä lähdemateriaalilta painettuihin kirjoihin verrattuna, mutta koska tutkielma käsittelee nimenomaan web-typografiaa, on varsin aiheeseen sopivaa että lähdemateriaalina on artikkeleita jotka kertovat web-typografiasta, sekä toteuttavat sitä käytännössä ilmeellään ja tyyli tiedostoillaan. Web-ala liikkuu eteenpäin niin nopeaan tahtiin, että viisi vuotta sitten painettu kirja, jossa viitataan web-tekniikoihin, voi sisältää jo vanhentunutta tietoa. Etenkin koska viimeisen viiden vuoden sisällä web-fontit ja web-typografia on ollut hyvin nopean kehityksen alla, verrattuna sitä aikaisempaan kehitykseen jolloin tapahtui enemmän kehitystä muilla selainteknologian osa-alueilla. Webissä julkaistuihin artikkeleihin myöskin ilmestyy korjauksia ja laajennuksia sitä mukaa kun niitä koskevat faktat muuttuvat, joten senkin jälkeen kun tämä työ on valmistunut, vaikka työssä itsessään olisi vanhentunutta tietoa, lähteistä voi löytyä päivitettyä tietoa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu typografiakirjallisuuteen, web-standardeihin ja määrittelyihin sekä omaan pitkään kokemukseeni web-ammattilaisena. Tarkastelen Gridloveria ja kirjallisuutta web-suunnittelun ja typografian perusteet osaavan web-designerin näkökulmasta, jotta tutkielman ymmärtäminen ei vaatisi etukäteen syvää ymmärrystä käsitellyistä asioista. Termistö ja tutkimus on enemmän teknistä kuin estetiikkaan liittyvää.

Tärkeimpänä lähteenä käytän A List Apart, 24 ways julkaisujen artikkeleita web-typografiasta, sekä W3C spesifikaatioita web-teknologioille. A List Apart on alan arvostetuimpia, ellei arvostetuin julkaisu, johon alan tunnetuimmat henkilöt kirjoittavat tekstejä jaksottaisesti. Se on myös yksi pitkäikäisimmistä web-designia koskevista julkaisuista joita on olemassa. 24 ways on myös pitkäikäinen, joka joulukuussa 24 artikkelia, yhden päivässä, julkaiseva sivusto. W3C tuottaa spesifikaatioita, joiden mukaan selaimet toteuttavat ominaisuuksia, sekä vastavuoroisesti muokkaavat spesifikaatioita sen mukaan, mitä ominaisuuksia selaimet toteuttavat.

Tutkielman tarkoituksena on koota tietopaketti web-typografian teknisiin perusteisiin vaikuttavista seikoista Gridloveria tutkien ja lopulta vastata kysymykseen “Kuinka tuottaa pikselintarkka vertikaalinen rytmi ja skaala CSS:llä”. Pikselintarkka tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että jokainen mitta jota tuotetussa typografisessa järjestelmässä käytetään on tarkoituksella valittu ja matemaattisesti laskettu, eikä satunnaista vaihtelua synny. Tällöin voidaan esimerkiksi luotettavasti luoda otsikkotasot, joka on kaksi kertaa perus rivivälin korkuinen, vaikka lopputuloksena luvut tyyliiedostossa olisivat satunnaiselta näyttäviä pitkiä desimaalilukuja. Tutkimusta voi soveltaa selaimissa tapahtuvan typografisen suunnittelun ja sen monimuotoisuuden ymmärtämiseen, sekä uusien typografisia säännöstöjä tuottavien sovellusten suunnittelun lähtökohtana.

Tutkielmaa lukiessa kannattaa avata Gridlover selaimen osoitteessa <http://gridlover.net>. Kutakin kappaletta lukiessa voi käyttää sovellusta ja tarkastella sen toimintaa lukemaansa liittyen. Koska kyseessä on interaktiivinen sovellus, sitä ei pysty lisäämään tekstiliitteenä tulostettuun tutkielmaan, eikä sovellus toimi erillisenä tiedostona ilman web-palvelinta, joten se on avattava web-osoitteesta tai ladattava lähdekoodi omalle koneelle paikallisesti ajettavaksi.

2 Typografia

Typografia on kirjasinten, sanojen ja tekstin sommittelua visuaalisesti. Typografian tarkoitus on välittää kirjoitettua kommunikaatiota halutulla tavalla. Yleensä typografian määritelmään kuuluu selkeyden ja luettavuuden tavoittelu. Usein typografiaa käsitellään vain luettavuuden työkaluna. Typografia kuitenkin kattaa koko skaalan ihmisten välistä kommunikaatiota ja sitä on löydettävissä kaikista visuaalisista medioista. Typografinen kommunikaatio voi olla faktatiedon välittämisen lisäksi tunteellista, tai mitä tahansa kielellistä kommunikaatiota joka halutaan esittää visuaalisesti. (Miller 99, 3, hakupäivä 4.4.2014)

“Vaikka typografia voi olla kutsumustyö, se on olennainen osa graafisen suunnittelijan ammattia, monet typografian työkalut ovat saatavilla lähes kaikille. Tietäväinen ja tunnollinen tarkkaavaisuus tarkoitukseen, muotoon ja yksityiskohtiin erottaa typografin pelkästään kirjasinten käyttäjästä” (sama, 3)

Typografiaa voi siis toteuttaa taiteena, piittaamatta säännöistä, mutta tehokas kommunikaatio perustuu historian ja sen kautta muodostuneiden sääntöjen syvään tuntemukseen. Typografia ei kuitenkaan ole kuin kielioppia, typografian sääntöjä ei voi pitää pilkuntarkkoina, vaan ne ovat enemmänkin ohjenuora, jonka pohjalta voi rakentaa oman tapansa kommunikoida. Tapauskohtaisen typografisen järjestelmän rakentaminen helpottaa typografian tuottamista.

Korostan typografian monimuotoisuutta ja historiaa selventääkseni miten tarkkaan rajattu tarkoitus Gridloverilla on suhteessa typografiaan yleensä. Tarkoitukseni on peilata Gridloverin toimintaa typografian pitkiin perinteisiin, jotta syntyisi ymmärrys siitä, miksi ja miten Gridloverin, sekä yleisesti selainten, typografinen kontrolli poikkeaa typografian perinteistä.

Toisin kuin monessa typografiaa sivumennen käsittelevässä opinnäytetyössä väitetään (S. Harjukelo 2013: Visuaalisen ilmeen rakentaminen, 16; H. Maatta 2011: Visuaalisen ilmeen ja virallisen Facebook-sivun suunnittelu ja toteutus, 12; M. Tarvainen 2011: Käyttäjätavallinen blogikäyttöliittymä), kirjasimen valinta ei mielestäni ole yksittäinen tärkein valinta typografiaa suunnitellessa. Tekstin luettavuuteen vaikuttavat

monet seikat, eikä kirjasimen valintaa voi yksilöidä niistä tärkeimmäksi. Esimerkiksi jos rivit ovat pitkiä ja rivin korkeus olematon, on teksti lukukelvotonta riippumatta kirjasinvalinnasta. Kirjasimeen liittyvät valinnat ovat osa kokonaisen typografisen järjestelmän luontia. Gridlover on työkalu vain skaalan ja rytmin löytämiseksi.

Tekstin luettavuus, rivin korkeus ja rivin pituus kulkevat käsi kädessä. Näiden muuttujien määreisiin vaikuttavat myös fontin ominaisuudet. (Bringhurst 2012, 36) Esimerkiksi jos fontti on leveä ja korkea, on optimaalinen rivin pituus suurempi kuin kapealla fontilla ja optimaalinen rivikorkeus suurempi kuin matalalla fontilla. Koska kirjasimen valinta usein mielletään tärkeimmäksi typografiseksi valinnaksi, sen tekemiseen on olemassa jo runsaasti työkaluja. Gridlover keskittyy rivin korkeuden, rivin pituuden ja fonttikokojen ja niiden välisten suhteiden valitsemiseen, eikä sisällä työkaluja kirjasimen valintaan tai kirjasinten vertailuun.

Tekstin tasaus on typografisesti tärkeä valinta, mutta selaimissa sen kontrollointi on vielä alkeellista. Selaimissa on valittavana vasen, oikea, keskitetty ja molempiin reunoihin tasaus. Viimeksi mainitussa ei ole mitään yleisiä tapoja säätää tasauksen käyttäytymistä. Gridlover ei ota kantaa tasaukseen, enkä käsittele sitä tutkielmassa.

Typografian osasia ei voi täysin erotella toisistaan, vaan typografisessa kokonaisuudessa on monia palasia, jotka kaikki vaikuttavat toisiinsa. Tästä syystä on tärkeää, sekä haastavaa, rakentaa yhtenäinen järjestelmä jota käyttää suunnittelun perustana. Vaikka julkaisussa olisi valittu tietty fontti käytettäväksi läpi kaikkien sivujen, jos julkaisun typografiassa käytetyt mitat muuttuvat paikasta toiseen, fontin sopivuus voi vaihdella. Tärkeintä on että typografia tukee sisältöä, siten että sisältö ja sen esittävä typografia ajavat samaa viestiä.

2.1 Design järjestelmä

Design järjestelmä tarkoittaa sisällön ulkoasua suunnitellessa valintoja, joilla luodaan optimaalinen esitystapa sisällölle. Sen osasia voi olla kirjasin, perusyksikkö, väri, muoto, ruudukot, taitto, fonttikoko ja rivin pituus. Näistä osasista luodaan järjestelmä, jota sovelletaan suunnittelussa. Kaikilla osasilla on siis jokin suhde keskenään ja

järjestelmässä on jokin sisällöstä lähtöisin oleva perusyksikkö. Systemaattisella lähestymistavalla saadaan aikaan yhtenäinen ilme kautta linjan koko tuotteelle tai sivustolle jota ollaan tekemässä. ([Kalbag 2012](#), hakupäivä 6.4.2014)

Olen itse pitkään käyttänyt dokumentin leipätekstin rivikorkeutta käytännöllisenä mittana, johon perustaa muu typografia. Tähän viitataan usein nimellä vertikaalinen rytmi. Valitsin Gridloverin säädettäviksi muuttujiksi fonttikoon, rivin korkeuden ja skaalakertoimen. Muuttujat toimivat yhdessä ja vaikuttavat toisiinsa esittelyjärjestyksessä.

1. Fonttikoko määrittää kirjainten koon. Fonttikoko on ensimmäinen asia joka vaikuttaa tekstin luettavuuteen: Liian pienellä fonttikoolla kirjaimia ei pysty erottelemaan toisistaan, liian suurella fonttikoolla kokonaiset sanat eivät edes mahdu ruudulle.
2. Rivin korkeus on kerroin fonttikoolle. Rivin korkeudesta syntyy perusyksikkö joka toistuu kaikkialla Gridloverin avulla tuotetuissa design järjestelmissä.
3. Skaala on kerroin, jonka mukaan otsikkotasojen fonttikoko määritetään. Kullekin otsikkotasolla voi valita skaalalta sijainnin. Fonttikoko skaalalla lähtee aluksi valitusta fonttikoosta ja suurenee eksponentiaalisesti valitun skaalakertoimen mukaan.

Käytännössä webissä typografinen järjestelmä toteutetaan kirjoittamalla tyylitiedosto, jossa näitä valintoja käytetään ja jonka mukaan sivuston ulkoasu määräytyy selaimessa. Suunnitellessa täytyy ottaa huomioon, että sivustoa saatetaan katsella millaisella ruudulla hyvänsä. Mahdolliset katseluympäristöt kannattaa jakaa kategorioihin ja muuttaa tyylejä kullekin sopivimmaksi. Kullekin katseluympäristölle kannattaa valita sopivin fonttikoko, rivin korkeus ja rivin pituus.

Gridlover ei itsessään ota kantaa katseluympäristöön, vaan toimii ympäristöstä riippumatta. Tällöin kullekin ympäristölle sopivat tyylit voi toteuttaa ja esikatsella tapauskohtaisesti, ottaa tyylit talteen ja koota itse tyylitiedostoonsa kunkin ympäristön erilliset tyylit. Gridloverin tuottamaa tyylitiedostoa voi käyttää oman designinsa

lähtökohtana, tai suoraan sellaisenaan, jos haluaa vain visuaalisesti löytää helppolukuisimmat arvot mainituille muuttujille.

2.2 Modulaarinen skaala

Englanniksi typografisesta sivun suunnittelusta puhuttaessa käytetään usein sanaa compose - säveltää. Tämä liittyy siihen, miten typografisten mittojen suhteiden määrityksiä voi verrata musiikin säveltämiseen. Bringhurst toteaa usein siteeratussa kirjassaan *Elements of Typographic Style*: “A modular scale, like a musical scale, is a prearranged set of harmonious proportions.” (Bringhurst 2012, 36)

Otsikkotasojen fonttikokojen perustana Gridloverissa on modulaarinen skaala. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa sitä, että fonttikoot lasketaan pienimmästä suurimpaan, kertomalla edellinen fonttikoko skaalakertoimella ja näin saadaan seuraava suurempi fonttikoko. Perus fonttikoosta pienemmäksi mennään jakamalla edellinen luku suhdeluvulla. Skaalan voi rakentaa muillakin tavoin, sen tarkoitus on jäsentää numeroita siten, että ne liittyvät toisiinsa jonkin merkityksellisen suhdeluvun kautta. Esimerkiksi kultaisen leikkauksen suhdeluku 1.618, voi olla modulaarisen skaalan perustana. ([Brown 2011](#), hakupäivä 6.4.2014)

Käyttämällä historiallisesti ja kulttuurillisesti merkityksellisiä suhdelukuja skaalan luomiseen ja perustamalla järjestelmän arvot tähän skaalaan, voi saavuttaa visuaalisen harmonian, jollaista ei löydy satunnaisesti tai helpon laskettavuuden vuoksi valituilla arvoilla toteutetusta järjestelmästä. (sama)

Ensimmäistä kertaa Brownin artikkelin luettuani lisäsin Gridloverin käyttöliittymään skaalalle esivalinnat klassisten musiikillisten skaalojen mukaan. Rivin korkeus määritellään Gridloverissa myös suhdelukuna fontin kokoon, mutta rivin korkeudelle en lisännyt samoja esiasetuksia, koska rivin korkeus pyöristetään tyylitiedostoon niin karkeasti, että tarkat esiasetukset menettäisivät merkityksensä. Jätin kuitenkin mahdollisuuden syöttää numerokenttään itse niin tarkan arvon kuin haluaa.

2.3 Kirjasintyytit

Kirjasintyyppien mitoissa voi olla suuriakin eroja. Mitat vaikuttavat siihen, millainen fonttikoko, rivikorkeus ja rivin pituus muodostaa luettavan ja silmää miellyttävän kokonaisuuden. Tästä syystä fonttivalintaa ja muita mittoja ei voi pitää toisistaan erillisinä päätöksinä, vaan ne on sovittava toisiinsa. (Kuvio 1)

1. Roof party put a bird on it incididunt sed umami craft beer cred. Carles literally normcore, Williamsburg Echo Park fingerstache photo booth twee keffiyeh chambray whatever. Scenester High Life Banksy, proident master cleanse tousled squid sriracha ad chillwave post-ironic retro.	2. Roof party put a bird on it incididunt sed umami craft beer cred. Carles literally normcore, Williamsburg Echo Park fingerstache photo booth twee keffiyeh chambray whatever. Scenester High Life Banksy, proident master cleanse tousled squid sriracha ad chillwave post-ironic retro.
--	--

KUVIO 1. Keskenään hyvin eri mittasuhteilla rakennetut kirjasintyytit, jotka on ladottu identtisillä asetuksilla Gridloverissa. Vasemmalla Fjalla One, oikealla Cuprum.

Gridloverissa, ja selaimissa yleensä, ei pysty vaikuttamaan kirjasimen mittoihin muutoin kuin fonttikokoa muuttamalla, eikä kirjasimien eri osien mittoja pysty myöskään mittaamaan. Rivivälit ja marginaalit on säädettävä kohdilleen visuaalisesti, siihen on vaikeaa tehdä automatiikkaa.

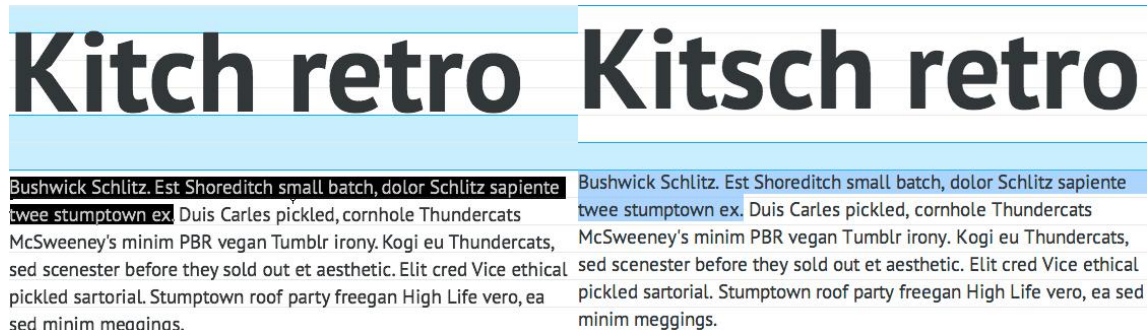
2.4 Vertikaalinen rytmi

Vertikaalisen rytmin tarkoituksen voi ymmärtää musiikin kautta. Ajan ja tilan voi jakaa määrättömän pieniin osiin. Musiikillinen harmonia perustuu ajan jakamiseen toisiinsa suhteessa oleviin osiin. Musiikissa on siis rytmi, jonka avulla sitä seurataan. Rytmi voi koostua eri mittaisista osista, tai poiketa välillä harmoniasta, mutta sen on aina pohjaututtava johonkin. Samaa voi soveltaa tilan jakamisessa ja typografiassa. Kirjaimet muodostavat vaakasuuntaisen rytmin täyttämällä valitun mittaisia rivejä. Pystysuunnassa rytmin perustana on riviväli. (Bringhurst 2012, 36)

Sopivan rivivälin löytäminen on avainvalinta hyvään koko sivun läpi toimivaan rytmiin. Kun sopiva rytmi on löytynyt, sitä ja sen kerrannaisia voi käyttää esimerkiksi otsikoissa, sivuhuomautuksissa ja leipätekstissä siten että rytmi nappaa lukijan mukaansa ja ohjaa häntä sivulla eteenpäin. (Rutter 2006, hakupäivä 7.4.2014)

Web-sivustoja tehdessä, vertikaalisessa rytmisä pysymiseen voi vaikuttaa monta tekijää: kirjasinten korkeus (fonttikoko), rivikorkeus ja elementtien pystysuuntaiset välit, sekä reunukset. Kaikki nämä on laskettava tarkkaan, jotta rytmi säilyisi läpi sivun. (sama)

Historiallisesti printtisuunnittelussa pystysuuntaista rytmiä on muokattu lisäämällä tilaa rivien väliin, tällöin puhutaan rivivälistä. Riviväli koostuu fontin koosta ja rivien väliin lisättävästä tilasta. Selaimet poikkeavat perinteisestä typografiasta rivien ulottuvuuksien määrityksessä. Webissä selaimet toimivat siten, että kirjaimet asetetaan pystysuunnassa rivin keskelle. (Kuvio 2, oikea puoli) Rivien välissä ei ole normaalisti laisinkaan tyhjää tilaa.

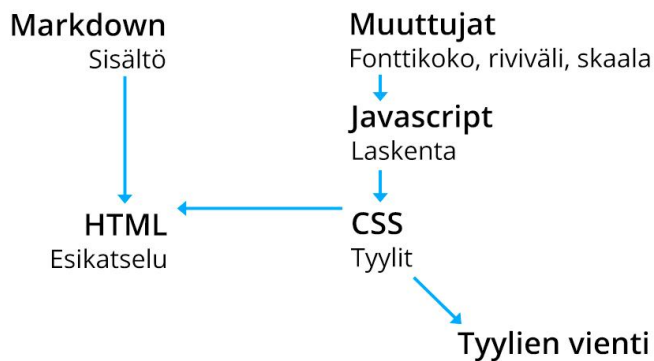

KUVIO 2. Fontin pystysuuntainen sijoittelu. Vasemmalla kuvankaappaus Photoshopista, oikealla kuvankaappaus Google Chromesta.

Kun riviväli määritellään lisäämällä tyhjää tilaa rivien väliin, pystytään helposti pitämään rytmi sellaisena, että kirjasinten alapuolet osuvat rytmin määrittelemille viivoille, jolloin rytmi on yleensä hyvin havaittavissa visuaalisesti. (Kuvio 2, vasen puoli) Selaimissa rytmi ei välttämättä aina ole yhtä eksplisiittisesti esillä, vaikka tyyli perustuisi printtiversiota vastaavaan vakiomittaiseen rytmiin.

Perinteisesti printissä taittaja määrittelee mitat käsin sen jälkeen kun on saanut sisältöä taitettavaksi. Webissä esimerkiksi sosiaalisen sivuston, tai blogin tyylejä määriteltessä, ei etukäteen välttämättä tiedetä mitä sisältöä sivustolle tulee. Lukuisat eri päätelaitteet myös vähentävät ennakkoinnin mahdollisuutta. Käytännössä siis webissä esimerkiksi otsikko voi rivittyä useammalle riville, eikä sen jälkeen jätettävää tilaa voida määrittää käsin enää siinä vaiheessa, kun jokin lukulaite tuottaa otsikon ruudulle. Tällöin rivimäärän ja mittojen on oltava sellaisia, että rytmi säilyy riippumatta rivityksistä. (Kuvio 2, oikea puoli) Gridloverissa rytmin varma jatkuvuus toteutetaan pitämällä kaikki pystysuuntaiset mitat perus rivivälin kerrannaisina.

3 Teknologia

KUVIO 3. Gridloverin teknologian osa-alueiden hierarkia

Kuvio 3 havainnollistaa Gridloverin teknologiahierarkian. Tässä kappaleessa käsittelem kaikkia muita, paitsi Javascriptiä. Javascript on ohjelmointikieli jolla sovellukset selaimissa toteutetaan. Javascript ei kuitenkaan liity suoraan typografiaan tai sen laskentaan mitenkään, joten se on rajattu tutkielman ulkopuolelle. Laskenta-kappaleessa käyn läpi typografiaan liittyvän matematiikan jota Gridloverin Javascript käyttää.

Gridloverin päänäkökulma on esikatselu sille, miten käyttäjän valitsemien arvojen pohjalta laskettu Gridloverin tuottama CSS-koodi vaikuttaa esikatselussa näytettävään web-sivuun. Esikatselun sisältöä voi muokata kirjoittamalla Markdown-muotoista tekstiä sisällön muokkauspaneeliin. Markdown muunnetaan HTML:ksi ja selain näyttää sen esikatselunäkymässä. HTML-esikatselulle annetaan Gridloverin tuottama CSS-koodi ja selain näyttää käyttäjän antaman sisällön hänen valintojensa pohjalta tehdyillä tyyleillä. Tutkielmassa käsiteltävät selainteknologian pääalueet ovat HTML, CSS ja sen laskenta, sekä Markdown-muodon muuntaminen HTML-koodiksi. Gridlover sisältää toki paljon muutakin, jota vaaditaan kokonaisuuden toimimiseen. Esimerkiksi käyttäjän valintojen ja sisällön tallentamisen välimuistiin, jotta ne eivät katoa kun sivu suljetaan ja ladataan uudestaan. Sovelluslogiikkaan liittyvät puolet toteutuksesta eivät kuitenkaan suoraan liity typografiaan, joten ne on rajattu tutkielman ulkopuolelle.

3.1 HTML

HTML (Hypertext Markup Language) on merkkäuskieli jolla kuvataan web-dokumenttien sisältöjä. HTML koostuu elementeistä, jotka merkataan dokumenttiin tagipareilla. Esimerkiksi ylimmän tason otsikko merkataan seuraavanlaisesti:

`<h1>Otsikko</h1>`. ([Web Platform Docs: Basic of HTML](#), hakupäivä 10.4.2014)

```
      Juurielementti
      <html>
Isäntäelementti <body> Lapsielementti
      ↖      ↗
      <h1> Otsikkotaso 1 </h1>
      <p> Tekstikappale </p>
      </body>
      </html>
```

KUVIO 4. Yksinkertainen HTML rakenne

Gridloverin ja CSS-typografian kannalta tärkeintä on ymmärtää että HTML on puurakenne, jossa on sisäkkäisiä elementtejä. Kuvio 4 havainnollistaa termit juurielementti, lapsielementti ja isäntäelementti. Juurielementti on sisäkkäisessä rakenteessa ylimmän tason elementti, juurielementtinä on aina `html`.

Esimerkkikoodissa `body` on `html` -elementin lapsi. `h1` ja `p` ovat `body` -elementin lapsia. `body` taas on `h1` ja `p` -elementtien isäntäelementti ja `html` on `body` -elementin isäntäelementti.

3.2 Markdown

Markdown on tapa merkata tekstiä siten, että se on helposti muunnettavissa HTML-muotoon. Sen tarkoitus on tehdä mahdolliseksi kirjoittaa helppolukuista tekstiä nopeasti, ilman suuria syntaksivaatimuksia, siten että teksti on kuitenkin muunnettavissa suoraan selaimiin kelpaavaksi HTML-koodiksi nopeasti ja varmatoimisesti.

Markdownin syntaksin tärkein tavoite on olla mahdollisimman helppolukuista, mutta mahdollistaa silti dokumentin rakenteen määrittely. ([Gruber 2004](#), hakupäivä 12.6.2014)

```
# Otsikkotaso 1
```

```
Tekstikappale, lorem ipsum  
dolor sit amet
```

```
## Otsikkotaso 2
```

- Listan rivi
- Listan rivi

```
> Lainausta
```

KUVIO 5. Markdown esimerkki

Markdown-tekstiä (Kuvio 5) voi lähettää sellaisenaan vaikkapa sähköpostissa, sen ollessa silti täysin kenen tahansa ymmärrettävissä. HTML-koodin tagimääreet taas tekevät dokumentista jo huomattavasti vaikealukuisemman. Tämä on yksi syy sille, miksi Gridloverin esikatselun muokkaus tapahtuu Markdownilla. Markdownin sekaan voi myös kirjoittaa mitä tahansa HTML-koodia, joten Markdown mahdollistaa sekä nopean perusdokumentin esikatselun, sekä minkä tahansa kokonaisen web-sivun esikatselun Gridloverissa.

Nykyaikaisissa selaimissa on myös mahdollista editoida sivun sisältöä suoraan, siten että selain muodostaa itse HTML-rakenteita käyttäjän muokkauksen perusteella. Tästä käytetään nimeä contenteditable. Selainten välillä on kuitenkin suuria eroja siinä, miten ne käsittelevät contenteditablea, muokkauksen päätteeksi lopputuloksena on yleensä sekasotkuista HTML-koodia, jota kuitenkin joutuu siistimään käsin jälkepäin, jotta se toimisi halutulla tavalla. Olen aikaisemmin kokeillut perus tekstinkäsittelyohjelmiston toteuttamista contenteditablen avulla ja jouduin toteutuksessa jatkuvasti etsimään ratkaisuja uusiin reunaehtoihin ja yhteensopivuusongelmiin eri selainten välillä. Tästä syystä päätin jättää Gridloverista kokonaan pois mahdollisuuden sisällön muokkaamiseen suoraan esikatselussa. Tein siis erillisen paneelin, jossa sisältö määritetään Markdown -muodossa.

Gridloverin ulkopuolellakin Markdown liittyy siis typografiaan siten, että sillä on helppo luoda dokumentteja, joiden sisältönä on yhden palstan levyinen teksti, jossa on otsikoita, tekstikappaleita, listoja ja lainauksia. Näihin sovelletaan typografisia

perustyyliä. Markdown -muotoinen dokumentti ei siis sisällä sisällön ohessa tekstin tasauksia, värejä tai fontteja, vaan siihen sovelletaan HTML:ksi muunnettuna CSS-tiedostoa jossa on yleiset typografiset määreet mainituille elementeille.

3.3 CSS (Cascading Style Sheets)

“Cascading style sheets (CSS) on web-sisällön esitystavan kuvaamisen kieli.” ([Web Platform Docs: CSS](#), hakupäivä 10.4.2014)

Gridlover tuottaa käyttäjän valintojen pohjalta CSS-koodia, jota voi käyttää HTML-sivujen typografisten tyylien pohjana. Gridloverin esikatselu tapahtuu selaimessa, samassa ympäristössä jossa CSS-lopputulosta on tarkoitus soveltaa ja sen esikatselu sisältää erillisen upotetun web-sivun, johon tyylipaneelissa oleva CSS-koodi on linkitetty. Eli Gridlover näyttää mitä sen tuottama CSS saa aikaan selaimessa käyttäjän määrittelemällä sisällöllä. Selainten eroavaisuuksia lopputuloksen suhteen voi tarkastella avaamalla Gridloverin eri selaimilla.

CSS:llä siis määritellään käytännössä, miten selain esittää Typografia -kappaleessa esitellyt konseptit ja miten voi toteuttaa typografisen design järjestelmän Gridloverin antaman koodin pohjalta.

CSS koostuu säännöistä (rule). Jokaisella säännöllä on valitsin (selector), jonka jälkeen tulee esittelylohko (declaration block), joka sisältää määreitä (declaration). Nämä määreet kertovat miltä valitsimen osoittaman HTML -elementin tulee näyttää. CSS:llä voidaan määrittää myös joiltain osin elementtien käyttäytymistä, esimerkiksi vastaanottaako elementti klikkauksia, tai voiko sen tekstiä valita. ([CSS 2.1 Specification: 4.1.8](#), hakupäivä 10.4.2014)

Kuvio 6 havainnollistaa koodiesimerkissä CSS:n pääasialliset osat. Näitä osia muokkaamalla ja uudelleen järjestämällä pystyy jo luomaan omat tyyliensä jotka perustuvat Gridloverin antamiin mittoihin.

sääntö {

```

    body {
        font-size:    19px; }— määre
        line-height: 27px;
        max-widht:   760px;
        margin:      0 auto;
    }
    h1 {
        font-size:    111px;
        line-height:  135px;
        margin-top:   27px;
        margin-bottom: 27px;
    }
  
```

valitsin

KUVIO 6. CSS-koodin pääasialliset osat

Valitsimella kerrotaan mihin HTML-elementtiin tai -elementteihin sääntö tulee kohdistaa. Valitsimet voivat olla monimutkaisia ja sisältää ehtoja sille, mihin niiden tulee kohdistua. Elementeille voi antaa esimerkiksi uniikin tunnusteen yksilöimään tietty elementti, tai yhteisen luokkanimen, jolla kohdistaa sääntö samalla kertaa moneen eri nimiseen elementtiin. Gridlover tuottaa valmiit tyylisäännöt `body`, sekä `h1`, `h2`, `h3`, `h4` ja `p` -elementeille ja käyttää vain yksinkertaisia elementin nimeen perustuvia valitsimia.

Valmiit tyylit sisältävät myös muutaman muun säännön (kts. Rivikorkeuteen vaikuttavat elementit -kappale), jotka varmistavat että tehoste-elementit eivät vaikuta vertikaaliseen rytmiin. Esimerkiksi tekstin korostamiseen tarkoitettu `b` -elementti lihavoit tekstiä oletuksena ja vaikuttaa joillakin fonteilla rivikorkeuteen hieman, tällöin vertikaalinen rytmi ei pysy tasaisena (yksittäinen rivi on liian korkea) ja sivun harmonia järkkyy. Yhden palstan sivulla yhden tai kahden pikselin heitto pystysuuntaisessa rytmissä ei välttämättä ole kovin näkyvä virhe, mutta jos sivulla on esimerkiksi aseteltu pääsisältö ja sivupalkki samaan rytmiin, silloin sivupalkin ja pääsisällön rivit eivät välttämättä ole enää pystysuunnassa samalla linjalla.

`body` on dokumentin näkyvän sisällön sisältävä elementti. Koska fonttimääreet periytyvät `body` -elementin sisällä oleville elementeille, ne saavat oletusarvoisesti saman fonttikoon ja rivikorkeuden kuin `body`, ellei niillä ole oletusarvoisesti, tai CSS-

määreiden seurauksena muita tyylejä. h1, h2, h3 ja h4 merkitsevät otsikkotasoja, aivan kuten tavallisessa tekstinkäsittelyohjelmassa. p -elementti merkitsee tekstikappaletta, sille annetaan tyylimääreet vain ylä- ja alamarginaaleille, periytyminen antaa sille samat body -elementin fonttimääreet.

Periytyminen on olennainen osa CSS:ää, mutta selainten typografian perusteita ja Gridloverin toimintaa voi ymmärtää ilman syvää perehtymistä periytyvyysääntöihin. Olennaista on muistaa että fonttikoko ja rivikorkeus periytyvät, mutta muut pystysuuntaiset mitat eivät.

3.4 Mittayksiköt

“Pikselit ovat edelleen kanoninen mittayksikkö webissä, koska niiden käsittely on aina samanlaista. Monet muut mitat muunnetaan suoraan pikseleiksi, myös JavaScript ilmaisee mitat pikseleinä.” (Coyier 2013, hakupäivä 30.4.2014)

CSS:ssä on mahdollista käyttää monenlaisia mittayksiköitä. Yleisimmät käytetyt yksiköt ovat järjestyksessä pikseli (merkitään px), em ja rem. Pikseli on selainten käyttämä pituuden perusyksikkö, johon kaikki muut pituuden mitat lopulta lasketaan. Tästä syystä se on yleisimmin käytetty yksikkö, sekä helpoin käyttää ja ymmärtää. Em on fonttikoon kertoimena mittoja määrittävä yksikkö. Rem on juurielementin fonttikoon kertoimena mittoja määrittävä yksikkö. Nämä yleisimmät yksiköt ovat ainoita, jotka soveltuvat vertikaalisen rytmin laskentaan, muiden yksiköiden laskennallinen pikseliarvo voi muuttua fontin, ruutukoon tai laitteen ominaisuuksien mukaan. ([W3C CSS Values and Units Module Level 3: Font-relative lengths](#), hakupäivä 30.4.2014)

Fyysiset mitat, kuten cm tai mm ovat käytettävissä, mutta ne eivät vastaa todellisen maailman mittoja ruudulla, vaan ovat suhteellisia mittoja, joiden perustana on pikseli. Pikselin koko voi vaihdella laitteesta riippuen, jolloin mm ja cm voivat olla eri mittaisia eri laitteilla. Fyysiset mitat toimivat luotettavasti CSS:ssä vain printatussa materiaalissa. (sama)

Yksikkö	Laskentasuhde	Fonttikoko	Rivikorkeus	Marginaalit
px	absoluuttinen	absoluuttinen	absoluuttinen	absoluuttinen
em	kerroin fonttikoolle	kerroin isäntäelementin fonttikoolle	kerroin elementin fonttikoolle	kerroin elementin fonttikoolle
rem	kerroin juurifonttikoolle	=	=	=

TAULUKKO 1. Mittayksiköiden suhteellisuus

Taulukossa 1 listaan mihin suhteutettuna selaimet laskevat kullekin Gridloverissa käytössä olevalle yksikölle lopullisen koon pikseleinä. Kuten taulukosta voi päätellä, em-yksiköt ovat luonteensa vuoksi vaikea mittayksikkö käyttää, koska mittoja määritellään kertoimina ja kutakin mittaa määriteltäessä täytyy tietää, mille kyseinen mitta on kertoimena. Tämä tuottaa erityisesti päänvaivaa kun halutaan laskea tasapikseleihin osuvia mittoja.

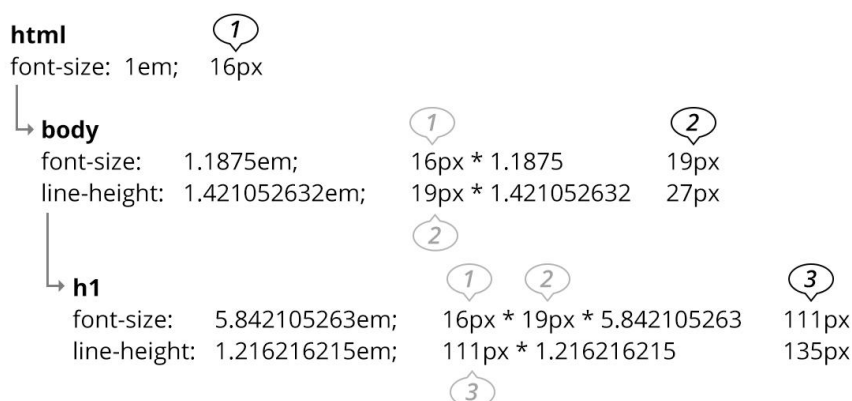
Pikseli on CSS:ssä pienin mitta, jota voi käyttää, se lasketaan aina kokonaisluvuiksi, siitä ei käytetä desimaalilukuja. Pikselin voi ajatella esimerkiksi millimetripaperilla olevaksi yhdeksi ruuduksi.

Em on suhteellinen yksikkö. Em tarkoittaa kerrointa kussakin kontekstissa määritellylle vertauskohdalle, vertauskohdaksi on määritelty fonttikoko. Em-yksikkö voi olla vaikea hahmottaa, joten käyn siitä läpi muutamia esimerkkejä.

Jos selaimen oletusfonttikoko on 16 px ja `body` -elementille määritetään fonttikooksi 2 em, lopullinen fonttikoko `body` -elementillä on tällöin 32 px ($16 \text{ px} \times 2 = 32 \text{ px}$). Jos taas tämän äskeisen elementin lapseksi laitetaan otsikkoelementti, jolla on fonttikokona 2 em, sen fonttikooksi tulee tällöin 64 px ($16 \text{ px} \times 2 \times 2 = 64 \text{ px}$). Näin fonttikoko kertautuu aina isäntäelementin fonttikoon mukaan. Lukua, johon suhteessa em-yksiköitä lasketaan kutsutaan kontekstiksi. Yleinen kaava em-yksiköiden laskennalle suhteessa pikseleihin on:

$$\text{pikselimitta} = \text{em-mitta} \times \text{konteksti}$$

Seuraavassa kuvassa (Kuvio 7) on havainnollistettuna em-laskenta sisäkkäisten elementtien fonttikokoille ja rivikorkeuksille. Tummennetut, numeroidut kuplat merkkavat arvoja — syntyneitä konteksteja — joiden perusteella muita arvoja lasketaan. Paikat joissa arvoja käytetään, on merkattu vastaavan numeroisilla, haaleilla kuplilla. Vasemmalla ovat CSS-määreet em-yksiköissä. Näiden perässä on laskutoimitus jonka perusteella lopullinen pikseliarvo syntyy. Oikealla on lopullinen selaimen käyttämä pikseliarvo. Numeroarvoina on käytetty Gridloverissa käytettäviä oletusarvoja.

KUVIO 7. Esimerkki em-laskennasta pikseleiksi

Rem (root em) on samalla tavoin suhteellinen yksikkö kuin em, mutta sen arvo on sidottu aina juurielementin (html) fonttikokoon. Eli jos elementin rivikorkeudeksi määritellään 2 rem, tuo 2 rem lasketaan aina suhteessa html -elementin fonttikokoon, eikä kyseisen elementin fonttikokoon. Tämä tekee rem-yksiköistä yhtä helpon käsitellä kuin pikselit, mutta silti suhteellisen. Jos sivuston kaikki mitat on määritelty rem-yksiköissä, sivuston kaikkia mittoja voi halutessaan suurentaa ja pienentää pelkästään muuttamalla html-elementin fonttikokoa.

Gridloverin toteuttamiseksi jouduin syventämään tuntemustani selainteknologioista paljon, sekä lukemalla kielten määritelmiä ja tutkimalla selainten välisiä eroja määritelmien toteuttamisessa. Kohdeyleisöön kuuluvan loppukäyttäjän ei kuitenkaan tarvitse ymmärtää kuin hyvin perustasolla, miten HTML-dokumentteja luodaan ja miten niihin liitetään tyylitietoja CSS:llä. Typografian perustuntemukseen ei ole pakollista pystyä hyötymään Gridloverin käytöstä.

4 Käyttöliittymä

Käyttöliittymän tärkein periaate on suora manipulaatio. Suora manipulaatio tarkoittaa sitä että asia joka muuttuu, sekä käyttöliittymä joka sitä muuttaa, ovat sama asia. Suoran manipulaation toteutumista vastaan Gridloverissa voisi väittää siten, että esikatselualueen sisältöä ei voi muokata suoraan, mutta Gridloverin tapauksessa manipuloitava asia on typografiset lähtöarvot, sekä CSS-koodi joka vaikuttaa esikatseluun. Gridloverissa siis tarkastellaan reaaliajassa miten muokatut arvot muuttavat haluttua lopputulosta.

KUVIO 8. Gridloverin käyttöliittymän osat numeroituna

Fonttikoko (Kuvio 8, merkattu numerolla 1)

Tällä valitsimella valitaan alustava fonttikoko. Numero on aina pikseleinä, vaikka numeron perässä ei näytetä yksiköitä. Tähän on muutama syy:

1. Kokonaislukuja kymmenestä viiteenkymmeneen on helpompi hahmottaa kuin pitkiä desimaalilukuja välillä yhdestä kolmeen.
2. Selaimet käsittelevät sisäisesti kaikkia arvoja pikseleinä. Arvoja voi määrittellä muissa yksiköissä, mutta selain muuntaa ne aina pikseleiksi, ennen kuin laskee elementtien koot ja piirtää sivun.
3. Pikseli on helppoiten ymmärrettävä ja eniten käytetty CSS-yksikkö, siksi se on myös Gridloverin oletusarvo CSS-koodissa, jolloin on myös perusteltua pitää fonttikoon säätö pikseliarvona.
4. Eri arvoilla alustettuja Gridlover-tuotoksia voisi vertailla muuntamatta yksiköitä keskenään yhtenäisiksi.

Rivikorkeus (Kuvio 8, merkattu numerolla 2)

Tällä valitsimella valitaan rivin korkeus. Rivikorkeus on kerroin fonttikoolle. Rivin korkeus määrittellään fonttikoon kertoimena, jotta sitä ei tarvitsisi säätää uudestaan joka kerta kun fonttikoko muuttuu. Jos rivikorkeus määriteltäisiin CSS-yksiköinä, sen käyttäytyminen muuttuisi yksiköiden mukaan. Aikaisemmissa Gridloverin versioissa sekä fonttikoko että rivikorkeus määriteltiin sisäisesti pikseleinä ja kertoimena, mutta näytettiin käyttäjälle hänen valitsemiaan yksiköissä, mutta tämä oli harhaanjohtavaa, sillä käyttäjän valitsemat arvot muuttuivat yksiköiden muuttuessa.

Skaala (Kuvio 8, merkattu numerolla 3)

Skaala on kerroin, jonka mukaan otsikkotasojen fonttikoko määritetään. Tämän voisi näyttää myös suhdelukuna (1:1.168), mutta pelkkä desimaaliluku on helpompi hahmottaa, joten "1:" sen edessä olisi vain turhaa visuaalista melua.

Fonttikoon, rivikorkeuden ja skaalan arvoja voi säätää nopeasti raahaamalla liukuvalitsinta, jolloin on helppo tarkastella visuaalisesti säädön aikana miten arvон muutos vaikuttaa lopputulokseen. Arvot voi myös syöttää näppäimistöllä suoraan numeroina, klikkaamalla numeroarvoa.

Käyttöliittymän näkymät (Kuvio 8, merkattu numerolla 4)

1. Grid-nappi näyttää ja piilottaa esikatselualueelta (Kuvio 8: numero 7) visuaalisen esityksen vertikaalisesta rytmistä ja elementtien marginaaleista. Rythmi näytetään osittain läpinäkyvinä sinisinä vaakaviivoina. Marginaalit väritettyinä, osittain läpinäkyvinä sinisinä alueina.
2. Content-nappi näyttää ja piilottaa sisältöpaneelin esikatselun päällä. Sisältöpaneeli on tekstikenttä, johon kirjoitetaan haluttu sisältö Markdown-muodossa. Esikatselu päivittyy automaattisesti aina kun sisältöpaneeliin kirjoittaa. Sisältöpaneelin saa pois näkyvistä klikkaamalla uudestaan content-nappia.
3. Styles-nappi näyttää ja piilottaa tyylipaneelin.

Tyylipaneelin valinnat (Kuvio 8, merkattu numerolla 5)

Tyylipaneelin yläosa sisältää valinnat CSS-koodin käyttämille yksiköille ja valinnan vaihtaa koodin formaattia CSS:n kaltaisiin kieliin, jotka mahdollistavat muuttujien käytön.

CSS-koodi (Kuvio 8, merkattu numerolla 6)

CSS-koodi on valittavissa olevaa tekstiä, vaikka sisältääkin mahdollisuuden muokata sinisellä korostettuja arvoja. Sinisten numeroiden arvoja voi muuttaa klikkaamalla ja raahaamalla vaakasuunnassa tai klikkaamalla numeroa ja painamalla ylös- ja alaspäin nuolinäppäimiä. Muokattavia arvoja ovat palstan leveys (`max-width`), kunkin otsikkotason fonttikoko ja ylä- ja alamarginaalit, sekä tekstikappaleiden ylä- ja alamarginaalit.

Otsikoiden koot määritellään kokonaislukuina skaalan askelina, sijainti skaalalla on lasketun arvon perässä suluissa. Marginaalien arvojen perässä suluissa olevat kokonaisluvut ovat kerroin kunkin elementin rivikorkeudelle.

Esikatselu (Kuvio 8, merkattu numerolla 7)

Esikatselu sisältää oletusarvoisesti satunnaista täytetekstiä, jossa on merkattuna neljä otsikkotasoa, leipätekstiä ja lista. Esikatselu näyttää miten käyttäjän valitsemien arvojen tuottama CSS vaikuttaa oletussisältöön tai käyttäjän määrittelemään sisältöön.

5 Laskenta

Jotta vertikaalinen rytmi osuisi kokonaisuun pikseleihin, kaikki laskenta on tehtävä pikseleihin kohdistuvia pyöristyksiä silmällä pitäen. Laskentatavat ovat sovellettavissa mediasta riippumatta, mutta em-laskentaan liittyvä pikselintarkkuuden haku on CSS:ään liittyvä erikoisuus. Toivon mukaan pikselintarkkuuteen liittyvän koodin voi poistaa Gridloverista, kun selaimet alkavat paremmin tukea sivun taiton laskemista desimaalitarkkuuksilla kokonaisten pikselien sijaan.

Kuten Typografinen design järjestelmä -kappaleessa käydään läpi, aluksi on valittava lähtökohdaksi fonttikoko, rivikorkeus ja skaalakerroin. Aluksi perusfonttikoko määritellään pikseleinä, perusrivikorkeus desimaalilukuna, samoin skaalakerroin desimaalilukuna. Tämän jälkeen päätetään laskettavien elementtien fonttikoon sijainti skaalalla kokonaislukuna, sekä ylä- ja alamarginaalit kokonaislukuina rytmin kerrannaisina. Rytmin yksikkö on `body` -elementin rivikorkeus. Näiden lukujen pohjalta lasketaan fonttikoko, rivikorkeus ja ylä- ja alamarginaalit kullekin halutulle elementille, Gridloverin tapauksessa `body`, `h1`, `h2`, `h3`, `h4` ja `p` -elementeille.

Sopivat luvut eri elementeille voi valita monesta eri lähtökohdasta. Esimerkiksi käyttämällä lähtökohtana historiallisesti merkityksellisiä mittoja, jostakin sisältöön liittyvästä lähtöisin olevia mittoja, tai tarkastelemalla lopputulosta visuaalisesti ja säätämällä arvoja interaktiivisesti kunnes ne näyttävät sopivilta. Käytän esimerkeissä Gridloverissa olevia oletusarvoja.

5.1 Skaala

KUVIO 9. Esimerkkiskaala

Kuviossa 9 on havainnollistettuna miten sijainti skaalalla, lasketut fonttikoot ja otsikoiden visuaalinen koko liittyvät toisiinsa, kun käytetään Gridloverin oletusarvoja. Tässä kappaleessa käyn läpi miten arvot skaalalla lasketaan.

Gridloverissa elementtien fonttikoot määritellään ilmaisemalla kokonaislukuna millä kohden skaalaa fonttikoko sijaitsee. Mikään ei estä käyttämästä desimaalilukua ilmaisemaan sijaintia skaalalla, mutta yksinkertaisuuden vuoksi Gridloverissa käytetään vain kokonaislukuja. Hienojakoisemman kontrollin elementtien fonttikokojen määrittämiseen saa pienentämällä skaalakerrointa ja samalla tuplaamalla skaalasijainnin luvut.

Skaalattu fonttikoko saadaan, kun fonttikoko, jonka pohjalta skaalaa lähdetään laskemaan, kerrotaan skaalakertoimella skaalasijainnin mukaan:

$$\textit{skaalattu koko} = \textit{perusfonttikoko} \times \textit{skaalakerroin}^{\textit{skaalasijainti}}$$

Gridloverin oletus perusfonttikoolla (19 px), suurimman otsikon (h1 -elementti) koko lasketaan näin:

$$110.808 \textit{ px} = 19 \textit{ px} \times 1.8^3$$

Kun luku pyöristetään kokonaisiksi pikseleiksi, saadaan lopullinen koko, 111 px. Luvun voi halutessaan jättää pyöristämättömäksi, sillä selaimet pyöristävät desimaaleina

määritetyt pikselimääreet automaattisesti kokonaisluvuiksi. Muilla kuin pikseliyksiköillä laskettaessa, luku jätetään mahdollisimman tarkaksi desimaaliluvuksi, josta selain laskee itse pikseliarvon käytettäväksi.

Laskutoimitus toimii identtisesti rem-yksiköillä, mutta em-yksiköillä on otettava huomioon konteksti, jossa lopullinen luku tulee esiintymään. (kts. Mittayksiköt - kappale) Kontekstin voi ottaa huomioon monella tavalla, mm. määrittämällä `html`-elementin fonttikoon valitsemallaan pikseliarvolla ja aloittamalla skaalan arvosta 1 em. Gridloverin on kuitenkin tarkoitus tuottaa mahdollisimman vähän CSS-koodia. Koodin on tarkoitus olla mahdollisimman yleispätevää, joten se ei määritä `html`-elementille fonttikokoa. Konteksti lasketaan kaavaan mukaan seuraavalla tavalla:

$$\textit{skaalattu koko} = \textit{perusfonttikoko} \times \textit{skaalakerroin}^{\textit{skaalasijainti}} \times 1 / \textit{konteksti}$$

Koska otsikkoelementit sijaitsevat aina `body`-elementin lapsielementteinä, niillä kontekstina on `body`-elementille annettu fonttikoko. Gridloverissa tämä on 19 px. Aikaisemmin pikseleinä laskettu suurimman otsikon (`h1`-elementti) koko lasketaan em-yksiköillä näin:

$$5.832 \textit{ em} = 1.1875 \textit{ em} \times 1.8^3 \times 1 / 1.1875$$

Laskelmat toistetaan jokaiselle otsikkokoolle. Näin saadaan `h2`-elementille skaalasijainnilla 2 fonttikooksi 64 px, `h3`-elementille skaalasijainnilla 1 fonttikooksi 34 px ja `h4`-elementille skaalasijainnilla 0 fonttikooksi 19 px. Skaalaa voi myös laskea negatiiviseen suuntaan antamalla skaalasijainniksi negatiivinen numero.

5.2 Rytmi

Gridloverissa rytmi on aina perusrivikorkeus pikseleiksi pyöristettynä. Se lasketaan siis suoraan kertomalla perusfonttikoko perusrivikorkeudella ja pyöristämällä tulos kokonaisiksi pikseleiksi.

$$\textit{rytmin yksikkö} \approx \textit{perusfonttikoko} \times \textit{perusrivikorkeus}$$

Gridloverin oletus perusrivikorkeudella (1.4), leipätekstin (body -elementti) koko lasketaan näin:

$$26.6 \text{ px} = 19 \text{ px} \times 1.4$$
$$27 \text{ px} \approx 26.6 \text{ px}$$

Kun elementin fonttikoko ylittää rivikorkeuden, sovitetaan kyseisen elementin rivikorkeus olemaan pienin mahdollinen kerrannainen perusrivikorkeudesta, johon elementin fonttikoko mahtuu. Toisin sanottuna: lasketaan montako riviä kyseinen fonttikoko tarvitsee, jotta rytmi pysyy ennallaan, eikä suurikokoinen teksti mene pystysuunnassa päällekkäin. Laskenta tapahtuu seuraavalla kaavalla. (Huomioi jakolaskun ympärillä oleva ceiling funktio.)

$$\textit{elementin rivikorkeus} = \textit{rytmin yksikkö} \times \lceil \textit{skaalattu fonttikoko} / \textit{rytmin yksikkö} \rceil$$

Gridloverin oletusarvoilla (27 px rytmi), h1 -elementin (111 px fonttikoko) rivikorkeus lasketaan näin:

$$135 \text{ px} = 27 \text{ px} \times \lceil 111 \text{ px} / 27 \text{ px} \rceil$$

Absoluuttisilla yksiköillä (px ja rem) rivin laskeminen on hyvin suoraviivaista, mutta em-yksiköillä on jälleen otettava huomioon konteksti. Lasketaan ensin rytmin yksikkö:

$$1.4 = 1.1875 \text{ em} \times 1.4 \times 1 / 1.1875$$

Koska em-yksiköt ovat fonttikoon kerrannaisia, ylempänä määritetty rytmin yksikön laskukaava tuottaa perusrivikorkeuden arvon. Tämä arvo täytyy kuitenkin pyöristää kokonaisiksi pikseleiksi, jotta rytmi pysyy kohdallaan. Jos tästä arvosta laskee suoraan, montako riviä otsikkotason fonttikoot tarvitsevat, voi tulokseksi tulla pikseleiksi muunnettuna jotain muuta kuin aikaisemmin lasketun 27 px arvon kerrannaisia. Tarvitun arvon voimme selvittää seuraavalla kaavalla.

$$\textit{kohdemitta} = \textit{fonttikoko} \times \textit{rytmin yksikkö} \times 1 / \textit{konteksti}$$

Tiedämme että selaimen oletusfonttikoko on 16 px ja `body` -elementtimme fonttikoko on 1.1875 em, tai 19 px, kuten perusfonttikooksi on määritelty. Tiedämme myös aikaisemmasta pikselilaskennasta, että halutulla rivikorkeudella 1.4, rivikorkeudeksi tulee pikseleinä 26.6 px, joka on pyöristettynä 27 px. Tällä tiedolla voimme laskea halutusta lopputuloksesta rytmin yksikön em-mittana. Tässä tapauksessa:

$$\begin{aligned}27 \text{ px} &= 19 \text{ px} \times \text{rytmin yksikkö} \times 1 / 1.1875 \text{ em} \\ \text{rytmin yksikkö} &= 1 / (19 \text{ px} / 27 \text{ px} \times 1 / 1.1875 \text{ em}) \\ \text{rytmin yksikkö} &= 1.6875 \text{ em}\end{aligned}$$

Koska rivikorkeus em-yksiköissä lasketaan aina kyseisen elementin fonttikoon mukaisessa kontekstissa, eikä siis samassa kontekstissa kuin fonttikoko itsessään, on tehtävä vielä yksi kontekstilaskenta jotta mitta olisi suhteessa elementin fonttikokoon:

$$1.4210526316 \text{ em} = 1.6875 \text{ em} \times 1 / 1.1875$$

Saatua arvoa on nyt turvallista kertoa kokonaisluvuilla siten, että lopputulos on aina kokonaisia pikseleitä, jolloin rytmi säilyy tarkkana kautta sivun.

Tämän laskutoimituksen sisäistäminen ja toteuttaminen oli vaikein osuus Gridloverin toteuttamisessa. Sitä ei ole käytännöllistä laskea käsin, varsinkaan kun se pitää toteuttaa uudestaan joka elementille ja otsikoita laskiessa on muistettava ottaa mukaan kunkin otsikkotason fonttikoon konteksti. Tästä syystä en listaa erillisiä esimerkkejä otsikkotasolle.

Em-yksiköillä laskiessa kannattaa siis aina laskea luvut ensin pikseleiksi ja pikseliarvojen perusteella laskea halutut em-arvot lopullisiksi käytettäviksi arvoiksi.

5.3 Marginaalit

Ylä- ja alamarginaalit lasketaan kertomalla rytmin yksikkö valitulla kokonaisluvulla. Pikseleinä laskettaessa tämä on jälleen hyvin suoraviivaista. Kun halutaan elementille

kahden rytmin yksikön mittainen marginaali, kerrotaan rytmin yksikkö kahdella.

Esimerkiksi h1 -elementin ylämarginaali:

$$27 px \times 2 = 54 px$$

Koska aikaisemmassa rytmin yksikön laskennassa otettiin jo huomioon konteksti, myös em-yksiköillä marginaalit voidaan kertoa suoraan halutulla rytmin kerrannaisella.

Esimerkiksi p -elementin alamarginaali:

$$1.4210526316 em \times 2 = 2.8421052632 em$$

6 Ongelmia ja ratkaisuja

6.1 Luhistuvat marginaalit

Kitsch retro

Bushwick Schlitz. Est Shoreditch small batch, dolor Schlitz sapiente
twee stumptown ex. Duis Carles pickled, cornhole Thundercats

KUVIO 10. Luhistuvat marginaalit otsikon ja tekstikappaleen välillä

CSS-taiton erikoisuus marginaalien suhteen on, että ne luhistuvat. Tämä tarkoittaa sitä että kahden pystysuunnassa peräkkäisen elementin väliin jäävä tila on vain näistä elementeistä suuremman marginaalin omaavan mitan suuruinen. Kuviossa 10 on esimerkkinä otsikko jolla on alamarginaalia kolme rytmin yksikköä ja sen perässä olevalla tekstikappaleella ylämarginaalia yksi rytmin yksikkö. Näiden väliin jäävä tila ei ole yhteensä neljä yksikköä, vaan otsikolle määritelty kolme yksikköä. Marginaalit on Gridloverissa visuaalisesti näytetty osittain läpinäkyvällä sinisellä värillä, jolloin marginaalien luhistuminen näkyy tummennetulla marginaalivärillä.

Luhistuvat marginaalit ovat CSS:n ominaisuus, eivätkä siis määritelmällisesti kielen ongelma. Ne muuttuvat ongelmallisiksi käytännössä, kun tehdään monimutkaista taittoa, sillä luhistumiselle ja luhistumattomuudelle on monia reunaehtoja. ([W3C CSS2.1 Specification: Collapsing margins](#) 2011, hakupäivä 4.5.2014) Marginaalien luhistuminen on kirjamaaisessa taittamisessa hyödyllinen työkalu. Luhistuvilla marginaaleilla elementeille siis määritellään keskenäisiä välejä ajatuksella: “Tälle elementille tarvitaan vähintään tämän verran tilaa ylä- ja alapuolelle”

Yleisesti web-taittoa tehdessä, esimerkiksi sovellusten käyttöliittymiä suunnitellessa mittojen määrittäminen on yleensä hyvin eksplisiittistä tai suhdelukupohjaista. Tällöin luhistuvat marginaalit ja niiden poikkeustapaukset aiheuttavat yleensä lähinnä päänvaivaa.

6.2 Jalkalinjan tasaus rytmiin

etro	<i>Jalkalinja</i>	Kitsch
reditch small batch, dolor mptown ex. Duis Carles pickled, .Sweeney's minim PBR vegan		Bushwick Schlitz. Est Schlitz sapiente twee cornhole Thundercats
irony		Tumbl
scenester before they sold out e ethical pickled sartorial. egan High Life vero, ea sed		Kogi eu Thundercats, et aesthetic. Elit cred Stumptown roof party

```

h2 {
  font-size:      62px;
  line-height:    81px;
  margin-top:     0px;
  margin-bottom:  0px;
  position:       relative;
  top:            -6px;
}
p {
  margin-top:     0px;
  margin-bottom:  0px;
  position:       relative;
  top:            8px;
}

```

KUVIO 11. Oikealla esikatselu oletusarvoilla, keskellä esikatselu jalkalinjan tasauksella, oikealla, sinisellä merkattuna, CSS-lisäykset joilla kohdistus toteutetaan.

Kuten Typografia -kappaleessa kerrotaan, selaimet tasaavat kirjaimet rivivälin keskelle. Jos rytmin näkyvyyttä sivulla halutaan korostaa, kirjainten jalkalinjat voi tasata rytmin viivoille. (Kuvio 11, keskellä) Selainten normaalin rivien käsittelyn vuoksi tämä ei ole helppoa, vaan vaatii jokaiselle määritellylle fonttikoolle oman kohdistuksen rytmin viivoille. Jalkalinjan tasaus ei välttämättä osu kohdilleen vaikka se olisi määritelty, koska määritelty kirjasintyyppi voi verkkovirheen takia jäädä latautumatta, jolloin kirjasimen pystysuuntaiset mitat voivat olla erilaiset, kuin ne joiden mukaan rytmin mitat on määritelty. Jalkalinjan tasaus visuaalisesti, käytetyn fontin mukaan, on CSS:llä mahdollista muutamain keinoin. Käyn läpi vain yksinkertaisimman tavan, jonka toteutustapa näkyy kuviossa 11 oikealla.

CSS-määre `position: relative;` mahdollistaa elementin liikuttamisen siten, että sijainnin muutos ei vaikuta muihin elementteihin. Eli muut osat dokumentista

käyttäytyvät kuin elementin paikkaa ei olisi liikutettu laisinkaan. Määreellä `top`: `<pituus>`; kerrotaan elementille kuinka paljon sijaintia tulee muuttaa, suhteessa elementin ylälaitaan. ([W3C CSS 2.1 Specification: Relative positioning](#) 2011, hakupäivä 5.5.2014)

Koska fonttien mittoja ei pysty lukemaan ohjelmallisesti selaimissa, Gridlover ei vielä mahdollista minkäänlaista automaattista jalkalinjan tasausta, vaan tasaus on toteutettava itse, kun tyyli on viety Gridloverista omaan projektiin.

6.3 Rivikorkeuteen vaikuttavat elementit

Kitsch	Kitsch	Kitch
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	<u>Bushwick normaali Schlitz normaali.</u>
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	<u>Bushwick normaali Schlitz normaali.</u>
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	<u>Bushwick <u>alaindeksi</u> Schlitz <u>yläindeksi</u>.</u>
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	<u>Bushwick rikki Schlitz rikki.</u>
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	
<u>Bushwick normaali Schlitz.</u>	<u>Bushwick pieni Schlitz.</u>	

KUVIO 12. Rivikorkeuteen vaikuttavat elementit. Vasemmalla normaali rytmi, keskellä small -elementti, oikealla sub ja sup -elementit.

Joillakin elementeillä on selaimen oletustyyliellä vaikutus rivin korkeuteen. Näistä yleisimmät ovat `small`, `sup` ja `sub` -elementit. (Kuvio 12) Myös `code` ja `b` -elementit vaikuttavat joillakin fonteilla rivikorkeuteen. Yleisesti kaikki tyyli, jotka muuttavat fonttikokoa tai elementin pystysuuntaista kohdistusta rivillä, voivat vaikuttaa rivikorkeuteen. Gridloverin tyyliä käytettäessä, on lopullista taittoa tehdessä itse testattava, säilyykö rytmi kohdallaan kautta sivun.

`small` -elementti saa selaimissa oletuksena tyyliksi pienemmän fonttikoon, mutta toisin kuin voisi olettaa, suurentaa rivin korkeutta, jolla sijaitsee. (Kuvio 12, keskellä)

Elementin vaikutus rivikorkeuteen poistetaan Gridloverin CSS-koodissa määreellä `line-height: 0;`

`sup` ja `sub` -elementit merkkäavat ylä- ja alaindeksiä. Ne saavat oletusarvoisesti selaimissa määreet `vertical-align: superscript;` tai `vertical-align: subscript;` Nämä määreet määrittävät miten elementti sijoitetaan rivillä suhteessa muuhun tekstiin. Selaimet laajentavat riviä näissä tapauksissa, varmistaakseen että ylä- ja alaindeksissä olevat tekstit eivät menisi päällekkäin muiden rivien tekstien kanssa missään tapauksissa. (Kuvio 12, oikealla) Tämä rytmin rikkova tyyli korjataan Gridloverissa määreellä `vertical-align: baseline;` jolloin elementit tasataan pystysuunnassa rivin jalkalinjaan. Haluttu ylä- ja alaindeksiefekti elementeille annetaan edellisessä kappaleessa läpi käydyllä tekniikalla jalkalinjan tasaukseen. Sopivat `top` -määreen arvot vaihtelevat fonteittain, mutta yleisesti hyväksytyt arvot ovat `sup` -elementille `top: -0.5em;` ja `sub` -elementille `bottom: -0.25em;` ([HTML5 Boilerplate](#) 2014, hakupäivä 4.5.2014) Elementit tarvitsevat myös `line-height: 0;` määreen, koska niiden fonttikoko on normaalia pienempi ja ne saattavat aiheuttaa saman vaikutuksen rytmiin kuin `small` -elementti.

`code`, `b`, sekä `strong` -elementit voivat myös joissain tapauksissa vaikuttaa rivikorkeuteen, joten niille annetaan määre `line-height: 0;`

Mikä tahansa elementti, jolla on reunus, vaikuttaa rivikorkeuteen. Reunusta ei piirretä elementin päälle taiton laskemisen jälkeen, vaan reunuksen korkeus lisätään elementin korkeuteen. Elementti, jolla on reunus peruuttaa sen lapsielementtinä olevan elementin ylämarginaalin luhistumisen, joten reunuksia käyttäessä täytyy olla erityisen tarkkana, jos haluaa säilyttää rytmin kohdallaan kautta sivun.

Gridloverissa reunukset otetaan huomioon vain `hr` -elementillä, koska reunusten käsittelyyn ei ole mahdollista tehdä yleistä sääntöä. `hr` -elementti tarkoittaa vaakaviivaa, sen oletustyyli on paksu reunus ja `1 em:n` ylä- ja alamarginaalit. Elementille annetaan yhden pikselin reunus joka suuntaan määreellä `border: 1px solid;`, sekä yhden pikselin negatiivinen marginaali ylä- sekä alapuolelle määreellä `margin: -1px auto;` Tällöin elementin korkeus on taiton kannalta nolla, vaikka

visuaalisesti se tuottaa sivulle kahden pikselin vaakasuuntaisen viivan. `hr` -elementin reunustyyli on koodissa esimerkkinä, jotta reunusten ja välistysten suhde ei unohtuisi Gridloverin tuottamaa CSS-koodia käyttäessä.

7 Pohdinta

Pitkät numerot, kuten Laskenta -kappaleessa saatu 1.4210526316 em arvo rytmin yksiköksi, ovat epäkäytännöllisiä tyylejä käsin tehdessä. Pitkiä desimaaleja on vaikea muistaa ja hitaampi käsitellä tekstieditorissa. Yleensä selaimet käsittelevät arvoja pikseleiden pyöristyksen suhteen vain muutaman desimaalin tarkkuudella, mutta selaimissa on tämän suhteen eroja, joten arvot kannattaa pitää aina mahdollisimman tarkkoina.

Vuoden 2012 lopulla Gridloverissa oli käytössä vain neljä desimaalia em-yksiköillä ja rytmi kohdistui pikselilleen kaikilla tuetuilla selaimilla. Vuodenvaihteen jälkeen Google Chrome päivitti em-laskentaa siten, että rytmin viivat eivät enää kohdistuneet pikselilleen tällä tarkkuudella. Tästä syystä CSS-paneelissa on nyt em-yksiköissä olevat luvut yhdeksän desimaalin tarkkuudella.

Kehittyvät laitteet tuovat myös uusia vaatimuksia pikselitarkkuudelle. Gridloverin syntyessä vuonna 2011 suurin osa kuluttajalaitteiden näytöistä oli pikselitiheydeltään samankaltaisia. Nykyään laitteita, näyttöjä ja tiheyksiä on niin paljon erilaisia, että pikselintarkkuutta on vaikea taata kaikilla laitteilla. Tulevaisuudessa toivon mukaan selaimet kehittyvät niin, että pikselilaskennasta voidaan luopua ja luottaa siihen, että selaimet laskevat taiton tarkasti ja skaalaavat sen ruudulle sopivaksi.

Toivon siis, että osa tämänkin tutkielman tuloksia olisi vanhentunutta tietoa mahdollisimman nopeasti, jotta web-typografia olisi helpommin lähestyttävää ja universaalimpaa. Vuosisatoja kehittyneet typografiset periaatteet tuskin muuttuvat paljoa seuraavina vuosina, mutta teknologia ja sen mahdollisuudet varmasti antavat uusia ulottuvuuksia web-typografialle, kuten web-fonttien ja web-typografian suosioon nousu on jo näyttänyt.

8 Sanasto

Monille tutkielmassa käytetyille sanoille ei ole virallista suomenkielistä vastinetta, joten käytän osittain vapaasti suomennettuja termejä. Vasemmalla on termi suomeksi, keskellä englanniksi, oikealla tarvittaessa tarkennus. Gridloverin käyttöliittymä on vain englanniksi, joten sanasto helpottaa myös käyttöliittymän ja tutkielman seuraamista samanaikaisesti. Englanninkieliset sanat toimivat myös parempina hakutermeinä lisätietoa etsiessä, suomenkielisillä vastineilla ei välttämättä ole helppo löytää lisämateriaalia luettavaksi.

Typografia

Selkeys	Legibility	Tarkoittaa kirjasintyyppin yksittäisten kirjainten vaikutus luettavuuteen
Luettavuus	Readability	Tarkoittaa kirjasintyyppin, sekä koko sivun typografian vaikutusta siihen, kuinka helppo- ja nopealukuista teksti sivulla on.
Typografinen järjestelmä	Typographic design system	Kappale 2.1, määrittellään tekstissä
Jalkalinja	Baseline	Kirjaimen osa, joka yhdessä muiden rivin kirjainten kanssa muodostaa tekstirivin alalinjan, jota silmä seuraa.
Kirjasintyyppi	Typeface	

HTML

HTML-elementti	Viittaa HTML-kielen yleiseen käsitteeseen <i>elementti</i>
html -elementti	Viittaa HTML-elementtiin, jonka nimi on html
Juurielementti	Root element
Isäntäelementti	Parent element
Lapsielementti	Child element

CSS

Esittelylohko	Declaration block
Valitsin	Selector
Määre	Declaration
Arvo	Value
Marginaali	Margin
Reunus	Border

Käyttöliittymä

Suora manipulaatio	Direct manipulation
--------------------	---------------------

Laskenta

Pohjafonttikoko	Base font size
Perusrivikorkeus	Base line height
Rytmin yksikkö	Rhythm unit
Rivikorkeus	Line height
Skaala	Scale
Skaalasijainti	Scale location
Modulaarinen skaala	Modular scale

Lähteet

Thompson B., 1969. Homage to the Book. New York : Westvaco

Bringhurst, R. 2012. Elements of Typographic Style. Seattle: Hartley & Marks.

Miller, J. 1999. Introduction to Typography. Hakupäivä 4.4.2014.

<<http://www.sjsu.edu/people/joe.miller/courses/dsgd99/>>

Kalbag, L. 2012. Design Systems. Hakupäivä 6.4.2014.

<<http://24ways.org/2012/design-systems/>>

Rutter, R. 2006. Compose to a Vertical Rhythm. Hakupäivä 7.4.2014

<<http://24ways.org/2006/compose-to-a-vertical-rhythm/>>

Brown, T. 2011. More Meaningful Typography. Hakupäivä 6.4.2014.

<<http://alistapart.com/article/more-meaningful-typography>>

Bos B. Çelik T., Hickson I., Lie H. 2011. W3C CSS 2.1 Specification. Hakupäivä

10.4.2014. <<http://www.w3.org/TR/CSS21/syndata.html#declaration>>

Lie H. (Opera Software), Atkins T. (Google), Etemad E. (Mozilla), 2013. W3C CSS Values and Units Module Level 3. Hakupäivä 30.4.2014 <<http://www.w3.org/TR/css3-values/>>

Web Platform Docs. 2014. Web Platform Docs: HTML. Hakupäivä 10.4.2014.

<http://docs.webplatform.org/wiki/guides/the_basics_of_html>

Web Platform Docs. 2014. Web Platform Docs: CSS. Hakupäivä 10.4.2014.

<<http://docs.webplatform.org/wiki/css>>

Etemad E. 2011. W3C CSS Snapshot 2010. Hakupäivä 10.4.2014.

<<http://www.w3.org/TR/css-2010>>

Gruber J. 2004. Markdown. Hakupäivä 12.4.2014.

<<https://daringfireball.net/projects/markdown/>>

Bynens M., Mariş C., Reinl H. C. HTML5 Boilerplate 2014. Hakupäivä 4.5.2014

<<http://html5boilerplate.com>>

Coyier C. The Lengths of CSS, 2013. Hakupäivä 30.4.2014 <<http://css-tricks.com/the-lengths-of-css/>>

Harjukelo S. 2013. Visuaalisen ilmeen rakentaminen.

Maatta H. 2011. Visuaalisen ilmeen ja virallisen Facebook-sivun suunnittelu ja toteutus.

Tarvainen M. 2011. Käyttäjätavallinen blogikäyttöliittymä.